

ETKİLİ OKUL OLMA ÖZELLİKLERİNİN ÖĞRENCİLER, OKUL ORTAMI VE VELİLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ
THE EFFECTIVENESS OF SCHOOLING CHARACTERISTICS OF STUDENTS, SCHOOL ENVIRONMENT AND EVALUATION IN TERMS OF PARENTS

İsmet ERGİN*
Füsun KAPLAN**
Ayşe KORKMAZ***

Öz

Bu çalışmanın amacı Anadolu Liselerinde görev yapan okul yöneticisi ve öğretmenlerin okulların etkili okul olma özelliklerine yönelik görüşlerini tespit etmektir. İlişkisel tarama modelinin kullanıldığı araştırmanın evrenini Ankara ilindeki Anadolu Liselerinde görev yapmakta olan öğretmenler ile okul yöneticileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise evren içinden uygun örnekleme yolu ile seçilen 300 öğretmenden oluşmaktadır. Katılımcılardan Etkili Okul Ölçeği kullanılarak elde edilen veriler, t-testi ve tek yönlü varyans analizi ile test edilmiştir. Çalışmada katılımcıların etkili okul boyutlarından öğrenciler, okul ortamı ve veliler boyutlarında görüşleri alınmıştır. Okul yöneticisi ve öğretmenlerin görüşlerine göre, Ankara ili Anadolu Liselerinde etkili okul boyutları kapsamında en etkili boyut okul ortamı, sonrasında öğrenciler, en az etkili bulunan boyut ise veliler boyutudur. Okul ortamı, öğrenciler ve veliler boyutlarında Ankara ili Anadolu Liselerinin etkililik düzeyine ilişkin görüşleri arasındaki okul ortamı boyutundaki özelliklere ilişkin olarak öğretmenlerle yöneticiler arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Öğrenci boyutu ile ilgili bölümünde de yöneticiler öğretmenlere göre okullarının daha etkili olduğunu düşünmektedir. Veliler boyutundaki özelliklerde ise yöneticiler ile öğretmenlerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Araştırmanın sonunda okulların etkililiğini artırmaya yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Etkili Okul, Okul Yöneticisi, Öğretmen, Okul Ortamı, Öğrenciler, Veliler.

Abstract

The aim of this study was to Anatolian High schools serving school administrator and teachers of schools effective school is to identify their views to be. The research uses the relational scan model universe of Ankara Anatolian High schools in the province who has work with teachers, school administrators. The sample of the survey is appropriate sampling through the universe via consists of 300 teachers selected. Participants from data obtained using the scale Effective Schools, t-test and one-way analysis of variance has been tested with. Study participants are students of effective school size, school environment and parents size views. School leaders and teachers in the province of Anatolia Ankara, according to see high schools the most effective within the context of effective school sizes size after school environment, students, the least effective size is the size of the parents. School environment, students and parents in dimensions of effectiveness of Anatolian province of Ankara high Schools opinions with regard to the size of the property between the school environment teachers were found significant difference between administrators. Student teachers, about the size of the part of the administrators of the school considers it more effective. Parents in the property managers with significant difference between the opinions of teachers could not be found. To increase the effectiveness of the schools at the end of the research proposals.

Keywords: Effective School, School Administrator, Teacher, School Environment, Students, Parents.

1. GİRİŞ

Okullardaki eğitimin niteliğini artırabilmek için yapılan çalışmalar etkili okul kavramını ortaya çıkarmıştır. Etkili okul araştırmalarının ortaya çıkış noktası; bazı okulların, diğerlerine göre daha başarılı olmasıdır (Kaplan, 2008). Etkili okul araştırmacılarının ilk görevi etkili olarak kabul edilen sosyo ekonomik durum veya aile geçmişine bakılmaksızın tüm öğrencilerin öğrenmesinde başarı sağlayan okulları incelemek olmuştur. Bu tür okullarda ortak olan özellikleri inceleyen araştırmacılar, güçlü bir eğitimsel liderlik, kuvvetli bir görev anlayışı, ifade edilen eğitimsel davranışlar, tüm öğrenciler için yüksek başarı beklentisi, öğrenci başarısının sıkça izlenmesi, düzenli ve güvenli bir çevre gibi özelliklerin mevcut olduğunu

* Doç. Dr., Eğitim Yöneticisi ve Öğretmen Yetiştirme Okulu.

** Öğr. Gör., Kara Harp Okulu.

*** Dr. Öğr. Üyesi, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı (Emekli Öğretim Üyesi).

görmüşlerdir. Bu özellikler de daha sonraları etkili okulun değişkenleri olarak kabul edilmiştir (Lezotte, 2001).

Etkili okulu (Gümüseli, 1996), "Bir sosyal sistem olarak okulun belli kaynak ve araçlarla, kaynaklarını ve araçlarını boşa harcamadan, üyelerine de gereksiz sınırlar koymadan hedeflerini gerçekleştirebilme ölçüsüdür" şeklinde tanımlarken; Taylor etkili okulu (Taylor, 1990), "Okula devam eden bütün öğrencilerin öğrenebileceği bir okul ortamı" olarak tanımlamıştır. Bir başka tanımda, "Öğrenci girdisi göz önüne alındığında, bu öğrencilerin beklenenden daha çok ilerleme gösterdiği okul" olarak tanımlamıştır (Barış, 2002).

Zigarelli (1996), yaptığı araştırmada, etkili okulu oluşturan altı temel özellik tespit etmiştir. Bunların her biri öğrenci başarısı üzerinde denenmiştir. Bunlar; nitelikli öğretmen, öğretmenin katılımı ve memnuniyeti, yöneticisinin liderlik özelliği ve iletişimi, güçlü okul kültürü, okul yönetiminin pozitif ilişkileri, yüksek aile katılımıdır (Dinçsoy, 2011). Etkili okulun önemli boyutlarından biri de, etkili bir okul programı ve eğitim ve öğretim sürecidir. Okul programı denince, akademik program yani müfredat programı ifade edilir. Okuldaki eğitim ve öğretim sürecine okul programı, okul programına da okulun ve eğitimin amaçları ışık tutar. Etkili bir okulda, okul programının, eğitim sürecinin içeriği, iyi bir biçimde yapılandırılıp, sınıf içindeki süreçler, öğretmen tarafından, önceden hazırlanan plan ve program doğrultusunda yönetilir. Okul ve sınıfta geçen zamanın büyük bir kısmını, öğrenme etkinliklerine, öğrencinin öğrenmesine ayırılır (Şişman, 2011; Aslan, 2014).

Etkili okullarda öğretimin merkezinde öğrenci vardır (Özden, 2010). Okulun var oluş sebebi öğrencilerdir. Etkili bir okulda öğrenciler, yaşama, kendisine, ailesine, çevresine, millî kültür değerleri ile milletine ve insanlığa saygının benimsendiği kişilerdir. Eğitim faaliyetleri sırasında öğrenciler durağan değil, her aşamada aktif ve faaliyetin içerisinde. Etkili okulun öğrencileri farklıdır, farklı olmaya da mecburdurlar. Çünkü içinde buldukları kültür öğrencileri farklı ve başarılı olmaya mecbur etmektedir. Etkili okulun öğrencilerindeki bu farklılık giyim tarzlarından davranış biçimine kadar yansımış durumdadır, oyunlarında bile bu farklılık hemen göze çarpar. Eğitimsel, sosyal ve kültürel etkinlikleri grup halinde yapmayı severler. Bilgiyi ve teknolojiyi her türlü faaliyetlerinde etkin bir şekilde kullanırlar (Biltekin, 2013). Ayrıca etkili öğrencilerin genel kültür ve farkındalık düzeyi yüksektir, bu öğrenciler araştırmacıdır ve sorumluluk sahibidir (İhtiyaroğlu, 2014a; İhtiyaroğlu, 2014b).

Öğrencilerin kişisel ihtiyaçlarını belirlemede en önemli yolun aile ile çalışmak olduğu vurgulanmıştır. Çocukları en iyi tanıyan kişiler ebeveynleri olduğundan ve okul ile ev arasında uyumluluk olması gerektiğinden hareketle ebeveynlerin çocuklarının akademik, kişisel ve sosyal gelişimine katkıda bulunmaları sağlanmaktadır. Etkili okullarda aileler okulun temel misyonunu anlar ve desteklerler (Çubukçu ve Girmen 2006; Çelikten, 2006).

Okullar belirli bir sosyal çevrede bulunurlar ve bu çevre ile devamlı etkileşim halindedirler. Okulu etkili kılan yollarından biri de çevreyi öğrenmeye uygun hale getirmek ve dış çevrenin desteğini almaktır. Etkili öğretim yapabilmek düzenli bir okul çevresini gerektirir. Eğer okulda belirli bir düzensizlik varsa, öğrenme disiplin sorunları ile sık sık bölünüyorsa öğrenme yeterince gerçekleşmiyor denebilir. Bu nedenle etkili okulun hedefi, tamamen yok etmese de böyle olayları en aza indirmektir (Biltekin, 2013).

Etkili okul kültürü oluşturmak için yönetici, öğretmen, öğrenci ve veliler işbirliğine giderek klasikleşmiş öğretim yöntem ve teknikleri yerine anlamlı öğrenme yöntem ve törenleri, rutin törenler yerine düzenli ve heyecan verici seremoniler, yapılarak etkili kültür oluşturulabilir (Aslan, 2014).

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, Anadolu Liselerinde görev yapan okul yöneticileri ile öğretmenlerin araştırma dâhilindeki boyutlar bağlamında kendi okullarındaki mevcut uygulamalara göre söz konusu okulların etkili okula ulaşma düzeyini belirlemeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Araştırmanın yürütülmesinde tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri geçmişteki veya mevcut durumu var olduğu şekliyle betimleyen araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2004).

2.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini 2006-2007 eğitim ve öğretim yılında Ankara ilinde Yenimahalle (5), Keçiören (5) ve Çankaya (11) ilçelerindeki 21 Anadolu Lisesinde görev 63 yönetici ve 987 öğretmenden; örnekleme ise evrenden uygun örnekleme yolu ile seçilen 269 öğretmen ve 31 yöneticiden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin demografik özellikleri tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Yönetici ve Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

Görev	Frekans (f)	Yüzde (%)	Cinsiyet	Frekans (f)	Yüzde (%)
Öğretmen	257	89.2	Erkek	98	34.0
Yönetici	31	10.8	Kadın	190	66.0
Yaş	Frekans (f)	Yüzde (%)	Branş	Frekans (f)	Yüzde (%)
25-29	20	6.9	Sosyal Bilgiler	41	14.2
30-34	47	16.3	Türkçe	50	17.4
35-39	87	30.2	Matematik	34	11.8
40-44	80	27.8	Güzel Sanatlar	15	5.2
45-49	41	14.3	Fen Bilimleri	70	24.3
50 ve üstü	13	4.5	Yabancı Dil	48	16.7
Hizmet Süresi	Frekans (f)	Yüzde (%)	Diğer	Frekans (f)	Yüzde (%)
1-5 yıl	11	3.8	Okul. Hiz. Sür.	30	10.4
6-10 yıl	52	18.1	1-2 yıl	148	51.6
11-15 yıl	97	33.7	3-4 yıl	26	9.1
16-20 yıl	78	27.0	5-6 yıl	29	10.0
21 ve üstü	50	17.4	7 ve üstü	84	29.3

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırma kapsamına alınan Ankara ili Anadolu Liselerinde görevli yönetici ve öğretmenlerden araştırma için veri toplamak üzere veri toplama aracı olarak ölçek uygulanmıştır. Veriler, Balcı (1993) tarafından geliştirilen "Etkili Okul Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır. Bu ölçekte katılımcıların görev yapmakta oldukları okulları etkili okul özelliklerine göre betimlemeleri için 35 maddeli 5'li likert türü ölçek kullanılmıştır. Yönetici ve öğretmenlere uygulanan ölçek iki bölümden oluşmaktadır. Ölçeğin birinci bölümünde öğretmenlerin kişisel bilgilerini (cinsiyet, yaş, branş, toplam hizmet süresi, halen görev yapmakta oldukları okullardaki hizmet süresi) içeren 5 grup soru yer almaktadır. İkinci bölüm ise etkili okulun "okul ortamı", "öğrenciler" ve "veliler" olmak üzere 3 boyutundan meydana gelmektedir. Ölçek formunda boyutlar itibarıyla madde sayısı okul ortamı (23), öğrenciler (6), veliler (6) olarak belirlenmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Ölçekten elde edilen verilerin istatistiksel çözümleri "SPSS" paket programından yararlanılarak yapılmıştır. Ölçekte katılımcılara yöneltilen sorular yoluyla katılımcıların cinsiyet, yaş, branş, toplam hizmet süresi ve halen görev yapmakta oldukları okullardaki hizmet süresi belirlenmiştir. Verilerin yorumlanmasında bu kişisel özellikler bağımsız değişken, ölçekte bulunan 35 madde ise bağımlı değişken olarak alınmıştır. Değerlendirmede t-testi, tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırma probleminin çözümü için araştırmaya katılan Ankara ilindeki Anadolu Liselerinde görevli yönetici ve öğretmenlerden ölçek aracılığı ile elde edilen verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan bulgular yer almaktadır.

3.1. Anadolu Liselerinin Etkili Okul Özelliklerine Sahip Olma Düzeyi ve Katılımcıların Kişisel Özellikleri İle Etkili Okul Boyutlarını Değerlendirmeleri Arasındaki Farklılıklar

Bu bölümde, Anadolu Liselerinin etkili okul özelliklerine sahip olma düzeyi ve katılımcıların kişisel özellikleri ile etkili okul boyutlarını değerlendirmeleri arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Anadolu Liselerinin etkili okul özelliklerine sahip olma düzeyi, katılımcıların okullarını etkili okul boyutlarına göre değerlendirmeleri ile saptanmaktadır. Araştırma kapsamındaki katılımcıların etkili okul boyutlarına ilişkin görüşlerinin istatistiksel analizleri ile yorumlamaları aşağıda verilmiştir. Söz konusu tablolarda %95 olasılıkla farklı görüşler yanlarına (*) işareti konularak gösterilmiştir.

3.2. Katılımcıların Okul Ortamının Etkili Okula Ulaşmaya Katkısı Hakkındaki Görüşleri

Katılımcıların okul yöneticilerinin etkili okula ulaşmaya katkısı hakkında görüşleri tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Okul Ortamına İlişkin Verdikleri Cevapların Ortalama ve Standart Sapmaları

	Maddeler	\bar{x}	s
1	Öğrenim çevresi öğrenci için okul başarısına katkıda bulunucu nitelikte değildir.	3.46	1.33
2	Okulun amaçlarına ulaşması için öğretmen, yönetici ve öğrenciler arasında uyum ve işbirliği vardır.	3.76	1.02
3	Başarılı olanlar her zaman ödüllendirilir.	3.77	1.00
4	Yaratıcı düşünenler teşvik görülür.	3.83	1.02
5	Değişme ve gelişmeyi teşvik edici bir kültür (norm, beklenti, inanç, uygulama ve davranışlar bütünü) vardır.	3.70	.99
6	Yönetici, öğretmen ve öğrenciler temel ilişki kurallarına inanırlar.	3.72	.91
7	Yönetici ve öğretmenler öğrencilere ilgi duyarlar öğrenciler de bunun farkındadır.	3.80	.92
8	Başarılı öğrenciler okul toplumuna açıkça ilan edilir, toplum önünde onore edilir.	4.14	.91
9	Öğrenci gelişimi test, yazılı ve sözlü sınavlarla izlenir anında öğrenciye başarısı hakkında bilgi verilir.	4.20	.82
10	Öğrencilere sorumluluk almaları için (nöbet, disiplin paneli üyeliği, yol yönetimi gibi) fırsat verilir.	4.14	.90
11	Küçük sınıflarda küçük gruplarla ders yapılır.	3.26	1.22
12	Sınıftaki öğretim diğer öğrenme imkânları ile tamamlanır.	3.75	.93
13	Eğitim araç ve gereçleri hayli zengindir.	3.59	1.04
14	Öğretmen ve yöneticiler okulun disiplin politikası konusunda yakın bir anlayış içindedir.	3.58	1.03
15	Tüm personel bir takım ruhu içinde çalışır.	3.43	1.05
16	Paylaşılmış yönetim ve programlama anlayışı hâkimdir.	3.55	.96
17	Eğitim ve öğretim için olumlu bir ortam vardır.	3.85	.89
18	Tüm örgüt ve yönetim düzenlemeleri sınıftaki öğretimi kolaylaştırıcı niteliktedir.	3.78	.86
19	Sınıfta dersler kesintiye uğramadan yapılır.	3.97	.92
20	Öğretmenlerin etkili kullanımı vardır.	3.82	.87
21	İşbirliğine dönük davranışı pekiştirir.	3.78	.86
22	Bireysel çabayı özendirir.	3.82	.83
23	Her bir konunun neden öğretildiğinin çocuklara açıklanmasını vurgular.	3.88	.83
	Toplam	3.76	

Ölçeğin, "Bu okulda okul ortamı" ifadesi ile başlayan bölümünde katılımcıların görev yaptıkları okullardaki okul ortamına ilişkin görüşleri incelendiğinde, en düşük ortalama 11. maddeye göre küçük sınıflarda küçük öğrenci grupları ile ders yapıldığı maddesine en az seviyede katılarak sınıf mevcutlarının fazla olduğunu ifade etmişlerdir. Anadolu Liselerinde sınıflardaki öğrenci mevcutlarının standart olduğu ifade edilmesine karşın, bu maddeden çıkarılan sonuç, öğretmenlerin sınıf mevcutlarının arzu edilen ve bilimsel kabul görecek seviyede daha az olmasını istedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmada uygulanan ölçeğin bu bölümünde öğretmenlerin yetersiz buldukları bir diğer nokta ise 15. maddeye göre öğretmenler okullarında mevcut takım ruhunun yeterince güçlü olmadığını ifade etmişlerdir. Balcı (1991) tarafından yapılan etkili okul araştırmasında da bu maddeye verilen yanıtların ortalaması bu çalışmadaki sonuçlarla uyum içinde olup, etkili okula ulaşmada okul ortamına ilişkin öncelikle kazandırılması gereken özelliklerden biri olarak gösterilmiştir. Bunun yükseltilmesinde görev eğitim yöneticilerine, yani yönetici ve yönetici yardımcılara düşmektedir. Özellikle okul yöneticilerinin bu konuda takım ruhunu geliştirecek tedbirler alması gerekir ki bu konuda yöneticilerin liderlik becerileri ön plana çıkmaktadır.

Katılımcıların okul ortamına ilişkin verdikleri yanıtlara göre en yüksek ortalama 9. madde olmuştur. Buna göre uygulanan sınavlardan hemen sonra öğrenciye başarısı hakkında bilgi verilmesi büyük önem taşımaktadır. Yönetici ve öğretmenlerin yanıtlarına göre de Ankara ilinde bulunan Anadolu Liselerinde öğrencilerin başarıları yazılı ve sözlü sınavlarla ölçüldükten sonra hemen dönüt verildiği görülmektedir.

Ölçeğin bu bölümünde yüksek ortalama değerine sahip bir diğer madde de 8. maddeye göre, başarılı eğitim ve öğretim için gerekli olan ödül ceza mekanizmasında özellikle ödülün önemini vurgulanması, başarılı öğrencilerin diğer öğrenciler ile öğretmenler önünde onore edilmesi, hem başarılı öğrencileri daha ilerideki başarıları için teşvik ederek başarılarının sürekliliğini sağlayacak, hem de başarısı görece düşük olan öğrencileri teşvik edecektir. Ödül kavramının sürekliliği, ödüllerin farklılığı motivasyonu arttıracaktır.

Katılımcıların verdikleri yanıtlara genel olarak bakıldığında ortalama değer, $\bar{x}=3.76$ olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin "Çok katılıyorum" seçeneğini göstermektedir. Buna göre öğretmenler etkili okula ulaşmada okullarındaki ortamın katkısının olumlu olduğunu değerlendirmektedir.

Katılımcıların cinsiyetlerinin, okul ortamına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını bulmak amacıyla bağımsız t-testi yapılmıştır. t-testi sonuçları aşağıdaki tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3. Cinsiyet Değişkenine Göre Katılımcıların Okul Ortamına İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılık İçin t-Testi

Boyut	Değişkenler	Katılımcı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t değeri	p değeri
Okul Ortamı	Erkek	98	87.5612	14.89348	.955	.340
	Kadın	190	85.7000	16.05412		

Bu sonuçlara göre genel olarak okul ortamı boyutunda cinsiyet bazında bir görüş farklılığı bulunmadığı söylenebilir. Buna göre, “Öğrenim çevresi öğrenci için okul başarısına katkıda bulunucu nitelikte değildir” ve “Okulun amaçlarına ulaşılması için öğretmen, yönetici ve öğrenciler arasında uyum ve işbirliği vardır” maddelerinde erkek ve kadın katılımcıların düşünceleri arasında %95 olasılıkla istatistiksel manada bir farklılık söz konusudur. “Öğrenim çevresi öğrenci için okul başarısına katkıda bulunucu nitelikte değildir” bu maddedeki ortalamalar göz önüne alındığında kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre, buldukları okulda öğrenim çevresinin öğrenci için okul başarısına katkıda bulunucu nitelikte olmadığına daha fazla katıldığı tespit edilmiştir. t-testi sonucunda da aradaki ortalama farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

Aynı şekilde, “Öğretmenlerin buldukları okulda okulun amaçlarına ulaşması için öğretmen, yönetici ve öğrenciler arasında uyum ve işbirliği bulunmaktadır” maddesinde erkek ve kadın öğretmenler arasında görüş ayrılığı vardır. Bu maddede kadın öğretmenlerin ortalaması erkek öğretmenlerin ortalamasından istatistiksel manada farklılık göstermektedir. Kadın öğretmenler, erkek öğretmenlere göre okuldaki öğretmen, yönetici ve öğrenciler arasındaki uyumun daha az olduğuna inanmaktadırlar. Bu da kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre uyum ve işbirliği sorununun fazla olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların farklı yaş gruplarına, branşlara, hizmet süresine, halen görev yapmakta oldukları okullardaki hizmet sürelerine göre okul ortamına ilişkin görüşleri üzerine anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları tablo 4’de sunulmuştur:

Tablo 4. Katılımcıların Farklı Yaş Gruplarına, Branşlara, Hizmet Süresine, Halen Görev Yapmakta Oldukları Okullardaki Hizmet Sürelerine Göre Okul Ortamına İlişkin Görüşlerini Gösteren Varyans Analizi

Değişim Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F değeri	p değeri
Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Okul Ortamına İlişkin Görüşlerini Gösteren Varyans Analizi					
Gruplar arası	755.863	5	151.173	0.612	.691
Gruplar içi	69696.137	282	247.149		
Genel	70452.000	287			
Katılımcıların Branşlarına Göre Okul Ortamına İlişkin Görüşlerini Gösteren Varyans Analizi					
Gruplar arası	1689.059	6	281.510	1.150	.333
Gruplar içi	68762.941	281	244.708		
Genel	70452.000	287			
Katılımcıların Hizmet Süresine Göre Okul Ortamına İlişkin Görüşlerini Gösteren Varyans Analizi					
Gruplar arası	2008.685	4	502.171	2.076	.084
Gruplar içi	68443.315	283	241.849		
Genel	70452.000	287			
Katılımcıların Halen Görev Yapmakta Oldukları Okullardaki Hizmet Sürelerine Göre Okul Ortamına İlişkin Görüşlerini Gösteren Varyans Analizi					
Gruplar arası	1221.010	3	407.003	1.670	.174
Gruplar içi	69230.990	284	243.771		
Genel	70452.000	287			

Tablo 4 incelendiğinde; öğretmenlerin farklı yaş gruplarına, öğretmenlerin farklı branşlarına, öğretmenlerin hizmet sürelerine, öğretmenlerin halen görev yaptıkları okuldaki hizmet süresine göre okul ortamına ilişkin görüşlerinde anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

3.3. Katılımcıların Okullarındaki Öğrencilerin Etkili Okula Ulaşmaya Katkısı Hakkındaki Görüşleri

Katılımcıların okullarındaki öğrencilerin etkili okula ulaşmaya katkısı hakkındaki görüşleri tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Okullarındaki Öğrencilere İlişkin Verdikleri Cevapların Ortalama ve Standart Sapmaları

Maddeler	x	s
1 Kendilerinden neler beklendiğini bilirler.	3.72	.93
2 Kendi başlarına okuma, sınıf ve okul kütüphanelerini kullanmaları için özendirilirler.	3.75	.93
3 Bazı okul işlerinden sorumlu tutulurlar.	3.78	.92
4 Sık ve sistemli olarak değerlendirilirler.	3.70	.92
5 Birbirleri için öğretmenlik yaparlar.	3.28	1.05
6 Öğrenme etkinliklerine daha çok zaman ayırırlar.	3.52	1.00
Toplam	3.62	

Araştırmada uygulanan ölçeğin öğrencilerle ilgili bölümünde öğretmenlerin görev yapmakta oldukları okullardaki öğrencilere ilişkin görüşlerinde en düşük ortalama değere sahip 5. maddeye göre öğretmenler görev yaptıkları okullarda öğrenim görmekte olan öğrencilerin birbirlerine öğretmenlik yapmalarını "Orta derecede katılıyorum" seçeneği ile ifade etmişlerdir. Bu sonuca göre, öğrenciler birbirlerine zayıf olan veya geliştirilmesi gereken ders konularında yeterince yardımcı olmamaktadır. Bu konuda, ilköğretim çağından itibaren seçme sınavı ile öğrenci alan okullara hazırlanan öğrencilerin birbirleri ile yardımlaşmadan ziyade birbirleri ile rekabet etme yönüne ağırlık verilerek bu özelliğin geliştirildiği söylenebilir. Okul yöneticileri ve öğretmenler öğrenciler arasındaki yardımlaşma ve dayanışmayı artırmak için çalışmalar yapmalı, dayanışma duygusunun teşvik edilmesi için çaba sarf etmelidir.

Ölçeğin bu bölümünde en yüksek değeri 3. maddeye göre öğrencilere yeterince sorumluluk verilmektedir. Bireylere çocukluk çağından itibaren sorumluluk vermenin önemi oldukça değerlidir. Erken yaşlardan itibaren önce aile ortamı içinde, devamında okul ortamında sorumluluk verilen bireyler yetişkin olduklarında sorumluluklarının bilincinde kişiler olacaklardır. Bunun yanında, öğrencilere okul işlerinde sorumluluk verilmesi onların okulu daha çok sahiplenmelerini sağlayacaktır.

Genel olarak bakıldığında tablo 5’de görüldüğü gibi katılımcıların tümünün ölçeğin öğrencilere ilişkin verdikleri yanıtların ortalaması $x = 3.62$ olarak saptanmıştır. Bu değer "Çok Katılıyorum" seçeneğine karşılık gelmektedir. Buna göre etkili okulun öğrenci boyutunun öğretmenler tarafından yeterince etkili bulunduğu ancak geliştirilebileceği sonucu çıkarılabilir.

Katılımcıların cinsiyetlerinin öğrencilere ilişkin görüşleri üzerinde anlamlı bir farklılığa sahip olup olmadığını bulmak amacıyla bağımsız t-testi uygulanmıştır. t-testi sonuçları tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Cinsiyet Değişkenine Göre Katılımcıların Öğrencilere İlişkin Görüşleri Arasındaki Farklılık İçin t-Testi

Boyut	Değişkenler	Denek Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t değeri	p değeri
Öğrenciler	Erkek	98	21.8469	4.44288	.271	.787
	Kadın	190	21.6947	4.55088		

Bu sonuçlara göre genel olarak öğrenci boyutunda cinsiyet bazında bir görüş farklılığı bulunmadığı söylenebilir. Tüm maddeler ayrı ayrı araştırıldığında da görüş farklılığı bulunmadığı tespit edilmiştir.

Katılımcıların farklı yaş gruplarına, branşlara, hizmet süresine, halen görev yapmakta oldukları okullardaki hizmet sürelerine göre öğrencilere ilişkin görüşleri üzerine anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları tablo 7’de sunulmuştur:

Tablo 7. Katılımcıların Farklı Yaş Gruplarına, Branşlara, Hizmet Süresine, Halen Görev Yapmakta Oldukları Okullardaki Hizmet Sürelerine Göre Öğrencilere İlişkin Görüşlerini Gösteren Varyans Analizi

Değişim Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F değeri	p değeri
Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Okullarındaki Öğrencilere İlişkin Görüşlerini Gösteren Varyans Analizi					
Gruplar arası	47.358	5	9.472	0.462	.804
Gruplar içi	5783.138	282	20.508		
Genel	5830.497	287			
Katılımcıların Branşlara Göre Okullarındaki Öğrencilere İlişkin Görüşlerini Gösteren Varyans Analizi					
Gruplar arası	110.460	6	18.410	0.904	.492
Gruplar içi	5720.036	281	20.356		
Genel	5830.497	287			

Katılımcıların Öğretmenlikteki Hizmet Sürelerine Göre Okullarındaki Öğrencilere İlişkin Görüşlerini Gösteren Varyans Analizi					
Gruplar arası	127.831	4	31.958		
Gruplar içi	5702.666	283	20.151	1.586	.178
Genel	5830.497	287			

Katılımcıların Halen Görev Yapmakta Oldukları Okullarındaki Hizmet Sürelerine Göre Okullarındaki Öğrencilere İlişkin Görüşlerini Gösteren Varyans Analizi					
Gruplar arası	32.369	3	10.790		
Gruplar içi	5798.128	284	20.416	0.528	.663
Genel	5830.497	287			

Tablo 7 incelendiğinde; öğretmenlerin yaş gruplarına, branşlardaki, hizmet sürelerindeki, halen görev yapmakta oldukları okullarındaki hizmet sürelerindeki öğretmenlerin öğrencilere ilişkin görüşleri üzerinde anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

3.4. Katılımcıların Okullarındaki Öğrenci Velilerinin Etkili Okula Ulaşmaya Katkısı Hakkındaki Görüşleri

Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin okullarındaki öğrenci velilerinin etkili okula ulaşmaya katkısı hakkındaki görüşlerini gösterir tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Katılımcıların Okullarındaki Öğrenci Velilerine İlişkin Verdikleri Cevapların Ortalama ve Standart Sapmaları

Maddeler		x	s
1	Okulun etkinliklerine destek verip katılırlar.	3.32	1.07
2	Okul yönetimi ile iyi bir ilişki ve etkileşim içindedirler.	3.37	1.05
3	Günlük olarak okulu ziyaret edebilirler.	3.40	1.24
4	Öğrencilerin sorularını öğretmen ve yöneticilerle tartışabilirler.	3.82	1.06
5	Okulun kendilerinden neler beklediğini bilirler.	3.54	1.09
6	Öğrenci başarısında rol almaya isteklidirler.	3.63	1.07
Toplam		3.51	

Ölçeğin “Bu okulda öğrenci velileri” başlığı altındaki maddeler içinde en düşük ortalamaya sahip olan 1. maddeye göre öğretmenlerin büyük bir bölümü “Orta derecede katılıyorum” seçeneğini işaretlemişlerdir. Okulların etkili okula ulaşmada önem taşıyan maddelerden biri de veli desteğidir. Ancak, öğretmen algılarına göre veliler okul etkinliklerinde yeterince yer almamaktadır. Okul yöneticileri ve öğretmenler tarafından bunun sebeplerinin araştırılmasının, öğrenci ve okulun başarısında veli desteğinin öneminin kendilerine aktarılmasının, yönetici, öğretmen ve velileri bir araya getirecek etkinlikler düzenlenip bunlara velilerin katılımının sağlanmasının önemli olacağı değerlendirilmektedir.

Ölçekteki son bölüm olan bu bölümde en yüksek ortalama $x = 3.82$ (Çok katılıyorum) ile 4. madde olan “Öğrencilerin sorularını öğretmen ve yöneticilerle tartışabilirler” maddesi almıştır. Buna göre, yönetici ve öğretmenler ile velilerin öğrenciler hakkında iletişim hâlinde olduğu sonucu çıkarılabilir.

Genel olarak bakıldığında, katılımcıların velilerle ilgili bölümde verdikleri yanıtların ortalama değeri $x = 3.51$ olarak tespit edilmiştir. Etkili okulun diğer iki boyutunun okul ortamı boyutu $x = 3.76$; öğrenciler boyutu $x = 3.62$ olarak saptanmıştır. Bu sonuçlar göz önüne alındığında, öğretmenlerin görüşlerine göre en düşük ortalama değere sahip olan boyutun velilerle ilgili olan bölüm olduğu görülmektedir. Bu durum okula veli katılımı ve desteğinin öğretmenler tarafından istenen düzeyde olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Etkili okula ulaşmada önemli unsurlardan biri olan veli katkı ve desteğini istenen düzeye getirmek için veliler yönetici ve öğretmenler tarafından aydınlatılarak bilinçlendirilmeli ve destekleri sağlanmalıdır.

Katılımcıların cinsiyetlerinin öğrenci velilerine ilişkin görüşleri üzerinde anlamlı bir farklılığa sahip olup olmadığını bulmak amacıyla bağımsız t-testi uygulanmıştır. T-testi sonuçları tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. Cinsiyet Değişkenine Göre Katılımcıların Velilere İlişkin Görüşlerini Gösteren t-Testi

Boyut	Değişkenler	Denek Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t değeri	p değeri
Veliler	Erkek	98	20.7653	5.32801	-.707	.480
	Kadın	190	21.2158	5.01012		

Tablo 9 incelendiğinde erkek ve kadın öğretmenlerin veliler boyutunda farklı düşünmediği görülmektedir. Veliler boyutunda sadece “Öğrencilerin sorularını öğretmen ve yöneticilerle tartışabilirler”

maddesinde erkek ve kadın öğretmenler arasında bir görüş ayrılığı söz konusudur. Bu maddeye kadın öğretmenler erkek meslektaşlarına göre daha fazla oranda katılmaktadır.

Katılımcıların farklı yaş gruplarına, branşlara, hizmet süresine, halen görev yapmakta oldukları okullardaki hizmet sürelerine göre velilere ilişkin görüşleri üzerine anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları tablo 10'da sunulmuştur:

Tablo 10. Katılımcıların Yaş Gruplarına, Farklı Branşlara, Hizmet Süresine, Halen Görev Yapmakta Oldukları Okullardaki Hizmet Sürelerine Göre Velilere İlişkin Görüşlerini Gösteren Varyans Analizi

Değişim Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F değeri	p değeri
Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Velilere İlişkin Görüşlerini Gösteren Varyans Analizi					
Gruplar arası	35.780	5	7.156		
Gruplar içi	7475.095	282	26.507	0.270	.929
Genel	7510.875	287			
Katılımcıların Branşlarına Göre Velilere İlişkin Görüşlerini Gösteren Varyans Analizi					
Gruplar arası	123.793	6	20.632		
Gruplar içi	7387.082	281	26.289	0.785	.582
Genel	7510.875	287			
Katılımcıların Hizmet Sürelerine Göre Velilere İlişkin Görüşlerini Gösteren Varyans Analizi					
Gruplar arası	4.383	4	1.096		
Gruplar içi	7506.492	283	26.525	0.041	.997
Genel	7510.875	287			
Katılımcıların Halen Görev Yapmakta Oldukları Okullardaki Hizmet Sürelerine Göre Velilere İlişkin Görüşlerini Gösteren Varyans Analizi					
Gruplar arası	99.362	3	33.121		
Gruplar içi	7411.513	284	26.097	1.269	.285
Genel	7510.875	287			

Tablo 10 incelendiğinde; farklı yaş gruplarındaki öğretmenlerin velilere ilişkin görüşleri arasında farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Yani, öğretmenlerin yaşları onların öğrenci velileri üzerindeki görüşlerini belirleyen bir özellik olarak görülmemektedir. Farklı branşlardaki öğretmenlerin velilere ilişkin görüşleri arasında farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Buna göre öğretmenlerin öğrencilerinin velilerine ilişkin algılarının öğretmenlerin branşları etkilememektedir. Öğretmenlerin öğretmenlikteki hizmet sürelerine göre velilere ilişkin görüşleri arasında farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Öğretmenlerin halen görev yapmakta oldukları okullarındaki hizmet sürelerine göre velilere ilişkin görüşleri arasında da farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Yani, öğretmenlerin mevcut okullarında ne zamandan beri görev yaptıkları, onların velilere ilişkin algıları üzerinde belirleyici bir rol oynamamaktadır. Sonuç olarak, yönetici ve öğretmenlerin görüşleri birlikte ele alınarak değerlendirildiğinde, en etkili boyutun okul yöneticileri boyutu; etkisinin en az olduğu ifade edilen boyutun ise veliler boyutu olduğu tespit edilmiştir.

3.5. Ankara İli Anadolu Liselerinin Etkililiğine İlişkin Okul Ortamı, Öğrenciler ve Velilerin Görüşleri Arasındaki Farklar

Bu başlık altında yönetici ve öğretmenlerin Ankara ili Anadolu Liselerinin etkili okulun okul ortamı, öğrenci ve veliler boyutlarındaki özelliklerine sahip olma derecelerine ilişkin görüşleri arasında bir fark olup olmadığını saptamak amacıyla t-testi yapılmıştır. t-testi sonuçları tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11. Ankara İli Anadolu Liselerinin Etkililiğine İlişkin Okul Ortamı, Öğrenciler ve Velilerin Görüşleri Arasındaki Farklar İçin t-Testi

Etkililik Boyutları	Değişkenler	Katılımcı Sayısı (N)	Aritmetik Ortalama \bar{x}	Standart Sapma s	p değeri
Okul Ortamı	Yönetici	31	4.2048	.46776	.000*
	Öğretmen	257	3.6992	.68335	
Öğrenciler	Yönetici	31	3.9409	.65905	.013*
	Öğretmen	257	3.5863	.75376	
Veliler	Yönetici	31	3.6290	.96773	.413
	Öğretmen	257	3.4961	.83865	

*p<0.05

Okul ortamı, öğrenciler ve veliler Ankara ili Anadolu Liselerinin etkililik düzeyine ilişkin görüşleri arasındaki farkı saptamak amacıyla yapılan t-testi tablo 11 sonucuna göre; okul ortamı boyutundaki özelliklere ilişkin olarak öğretmenlerle yöneticiler arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna göre yöneticilerin ($\bar{x}=4.2048$) görev yapmakta oldukları okulların etkili okula ulaşma düzeyinin öğretmenlere göre ($\bar{x}=3.6992$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Etkili okulun öğrenci boyutu ile ilgili bölümünde de yöneticiler öğretmenlere göre okullarının daha etkili olduğunu düşünmektedir. Bu bölümde aritmetik ortalamalar, yöneticiler için $x=3.9409$; öğretmenler için ise $x=3.5863$ olarak tespit edilmiştir.

Veliler boyutundaki özelliklere ilişkin olarak hesaplanan p değerinin 0.413 ile $p>0.05$ olması itibarıyla yöneticiler ile öğretmenlerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Tablo 11 genel olarak incelendiğinde, Ankara ili Anadolu Liselerinin etkili okula ulaşma düzeyi bağlamında okul yöneticilerinin algılarına göre, en yüksek aritmetik ortalamaya sahip boyutun, okul yöneticisi boyutu olduğu görülmüştür. Bu bölümdeki maddelere verilen cevaplardan yöneticilerin de okul ortamını etkili buldukları görülmektedir ($x=4.2048$). Diğer yandan, öğretmen ve yöneticilerin görüşlerine ilişkin olarak en zayıf boyutun ise veliler boyutu olduğu görülmektedir. Söz konusu bölüm için yöneticilerin verdikleri yanıtların aritmetik ortalaması $x=3.6290$; öğretmenlerinki ise $x=3.4961$ olarak tespit edilmiştir. Okul yöneticileri diğer boyutlarda olduğu gibi veliler boyutunda da öğretmenlere oranla daha iyimser olmakla beraber, okul etkililiğinde velilerin rolünün görece az olduğu, veli katılımının daha fazla bekleniyor olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, Ankara ili Anadolu Liselerinin etkili okul özelliklerini karşılama düzeyine ilişkin okul yöneticilerinin görüşlerine göre en yüksek ortalamaya $x=4.2048$ ile okul ortamı; $x=3.9409$ ile öğrenciler boyutu ve son olarak $x=3.6290$ ile veliler boyutu takip etmektedir. Yani, yöneticilerin etkili okula ilişkin görüşleri en etkili olandan en etkisiz olana doğru sıralandığında, okul ortamı, öğrenciler ve veliler şeklinde olmaktadır. Öğretmenlerin yanıtları incelendiğinde ise etkili okul boyutları içerisinde en kuvvetli olduğu düşünülen boyut $x=3.6992$ ile okul ortamı boyutudur. Bunu sırasıyla $x=3.5863$ ile öğrenciler; son olarak da $x=3.4961$ ile veliler boyutları takip etmektedir. Yani öğretmenlere göre en etkili boyut okul ortamı, etkisi en az olan boyut ise veliler boyutudur. Genel olarak incelendiğinde, okul yöneticilerinin öğretmenlere oranla okullarını daha etkili buldukları görülmektedir. Yöneticiler ile öğretmenlerin görüş birliği içinde oldukları boyut veliler boyutudur, yani veli katılımının istenen düzeyde olmadığı, okul aile ilişkilerinin geliştirilmesi gerektiği noktasında hemfikir görünmektedirler.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen sonuçlar tartışılıp buna bağlı olarak getirilen önerilere yer verilmiştir. Anadolu Liselerinin etkili okul olma özelliklerini karşılama düzeyini saptamak amacıyla yapılan bu araştırmada;

Anadolu Liselerinde görevli okul yöneticisi ve öğretmenler görev yapmakta oldukları okullardaki okul ortamının yeterince etkili olduklarını değerlendirmektedir. Etkili okulun okul ortamına ilişkin cevapların ortalaması "Çok Katılıyorum" kategorisinde toplanmaktadır. Buna göre Anadolu Liselerindeki okul ortamının etkili okula ulaşmaya katkıda başarılı olduğu değerlendirilebilir. Memduhoğlu ve Karataş (2017)'nin araştırma bulguları katılımcı görüşlerine göre öğretmenlerin etkili okulun yöneticisi, öğretmenler, okul ortamı alt boyutuna ait algıları orta düzeyde iken, öğrenciler ve okul çevresi veliler alt boyutlarına ait algılarının orta düzeyin altında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlere göre en etkili algılanan boyut öğretmen boyutu iken öğrenciler ve okul çevresi veliler boyutlarında öğretmenlerin daha olumsuz düşündükleri ortaya çıkmıştır. Bu bulgu bu çalışma ve Abdurrezzak (2015) tarafından yapılan araştırmanın bulgularıyla örtüşmektedir. Literatürde yapılan birçok araştırmada okul ortamı, öğrenciler ve veliler ilişkin sonuçlarda öğretmenlere göre en etkili boyut yöneticisi boyutu olarak belirlenmiştir (Balcı, 1993; Şişman, 1996; Girmen, 2001; Yılmaz, 2006; Akan, 2007; Kuşaksız, 2010; Türker, 2010; Kaya, 2015). Keleş (2006) tarafından yapılan araştırmalarda da öğretmenlere göre en etkili boyutlar yöneticisi ve öğretmen boyutu olarak tespit edilmiştir.

Katılımcılar, okullarındaki öğrencilerin de etkili okullarda bulunan öğrenciler ile paralellik gösterdiğini düşünmektedir. Etkili okulun öğrenciler boyutunu değerlendiren maddelerin ortalaması "Çok Katılıyorum" kategorisinde toplanmaktadır. Söz konusu boyut her ne kadar "Çok Katılıyorum" düzeyinde etkili bulunsa da okul yöneticisi, öğretmenler ve okul ortamı boyutlarına oranla görece daha az etkili bulunmuştur.

Bu çalışmada farklı branşlardaki katılımcıların öğrencilere ilişkin görüşleri üzerinde anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Yapılan çalışmalarda, öğrenciler boyutunda ise, fen matematik alanındaki öğretmenlerin, yetenek bilişim alanındaki öğretmenlere oranla daha olumsuz görüşe sahip olduğu belirlenmiştir. Teknoloji Tasarım, Resim, Görsel Sanatlar, Müzik, Beden Eğitimi, Bilişim ve Teknoloji derslerini kapsayan yetenek bilişim alanındaki öğretmenlerin etkili okul algılarının diğer alanlardaki öğretmenlere göre daha yüksek olması, çağımız öğrencilerinin bu derslere daha fazla ilgi göstermesi ile ilişkili olabilir. Ayrıca bu derslerin, yabancı dil veya fen matematik alanındaki derslere nazaran daha az

teorik bilgi, daha çok öğrencilerin etkinlikler yaptığı uygulamalar içermesi öğrenci motivasyonunu artırabilir. Dolayısıyla öğrencinin derse ilişkin motivasyonu yüksek olduğunda, öğretmen motivasyonu ve etkili okul algısının da daha yüksek olma ihtimali vardır (Memduhoğlu ve Karataş 2017).

Etkili okul boyutları dâhilinde etkisinin en düşük olduğu düşünülen boyut veliler boyutudur. Bu sonuçtan, Ankara ili Anadolu Liselerinde okul aile ilişkilerinin yeterince güçlü ancak istenen seviyede olmadığı sonucuna varılabilir. Bu konuda yetersiz olan tarafın aile mi, yoksa okul yönetimi mi yoksa her ikisi de mi olup olmadığı tespit edilmeli, okul aile işbirliğini geliştirecek tedbirler alınmalıdır. Memduhoğlu ve Karataş (2017)'nin araştırma bulgularına göre öğretmenlerin etkili okul boyutlarından en fazla okul çevresi ve veliler boyutunda olumsuz düşündükleri belirlenmiştir. Bu bulgu alanyazındaki birçok araştırmanın bulgusuyla örtüşmektedir (Balci, 1993; Şişman, 1996; Girmen, 2001; Keleş, 2006; Akan, 2007; Gökçe ve Kahraman, 2010; Türker, 2010; Kaya, 2015; Abdurrezzak, 2015). Literatürde Yılmaz (2006) ve Kuşaksız (2010) tarafından yapılan araştırmalarda ise okul çevresi ve veliler boyutunun yanında öğretmenlere göre en az etkili boyutun öğrenci boyutu olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular, okul aile işbirliğinin beklenen düzeyde sağlanmadığının göstergesidir (Memduhoğlu ve Karataş 2017).

Yapılan araştırma kapsamında veli katılımının görece düşük olması konusunda yöneticiler ile öğretmenler görüş birliği içinde bulunmaktadır. Bu bağlamda, Balci (2001) tarafından yapılan "Türkiye'de İlköğretim Okullarının Etkililiği" araştırmasında veli boyutunun diğer boyutlara oranla düşük sonuçlara sahip olması bu ölçekteki sonuçları destekler niteliktedir. Geliştirilmesi gereken önemli hususlar tespit edilmekle beraber, yönetici ve öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda Ankara ili Anadolu Liselerinde, etkili okul boyutları olarak kabul edilen okul yöneticisi, öğretmenler, okul ortamı, öğrenciler ve veliler boyutlarının tümü için etkili okul özelliklerine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Okul ortamı boyutuna ilişkin olarak; cinsiyet, yaş, branş, hizmet süresi ve halen görev yapmakta oldukları okullarındaki hizmet süresinin, katılımcıların okul ortamına ilişkin görüşlerinde bir etkisinin olmadığı görülmektedir. Okul ortamı boyutunda cinsiyet bazında sadece 1. ve 2. maddelerde görüş ayrılığı tespit edilmiştir. Buna göre, "Öğrenim çevresi öğrenci için okul başarısına katkıda bulunucu nitelikte değildir" ve "Okulun amaçlarına ulaşılması için öğretmen, yönetici ve öğrenciler arasında uyum ve işbirliği vardır" maddelerinde erkek ve kadın katılımcıların düşünceleri arasında %95 olasılıkla istatistiksel manada bir farklılık söz konusudur. 1. maddedeki ortalamalar göz önüne alındığında kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre, buldukları okulda öğrenim çevresinin öğrenci için okul başarısına katkıda bulunucu nitelikte olmadığına daha fazla katıldığı tespit edilmiştir. Kadın öğretmenler, erkek öğretmenlere göre okuldaki öğretmen, yönetici ve öğrenciler arasındaki uyumun daha az olduğuna inanmaktadırlar. Bu da bayan öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre uyum ve işbirliği sorununun fazla olduğunu göstermektedir.

Öğrenciler boyutuna ilişkin olarak araştırmaya katılan öğretmen ve okul yöneticilerinin cinsiyet, yaş, branş, hizmet süresi ve halen görev yapmakta oldukları okullardaki hizmet sürelerinin, görüşleri üzerinde bir etkisi bulunmamaktadır. Öğrenciler boyutunda; öğrencilerin yeterince anlamadıkları ders konularında, gönüllülük esasına göre birbirlerine öğretmenlik yapmaları, öğrenme etkinliklerine daha çok zaman ayırmaları konuları desteklenebilir.

Veliler boyutuna ilişkin olarak; cinsiyet, yaş, branş, hizmet süresi ve halen görev yapmakta oldukları okullardaki hizmet süreleri, katılımcıların öğrenci velileri üzerindeki görüşlerini belirleyen bir özellik olarak görülmemektedir. Veliler boyutunda; Ankara ili Anadolu Liselerinde okul aile ilişkilerinin yeterince güçlü, ancak istenen seviyede olmadığı sonucuna varılmıştır. Okul yöneticileri ve öğretmenler tarafından bunun sebeplerinin araştırılmasının, bu konuda yetersiz olan tarafın aile mi yoksa okul yönetimi mi yoksa her ikisi de mi olduğu tespit edilmelidir. Öğrenci ve okulun başarısında veli katılımı ve desteğinin önemini velilere aktarılmasının, yönetici, öğretmen ve velileri bir araya getirecek etkinlikler düzenlenip bunlara velilerin katılımının sağlanmasının önemli olacağı değerlendirilmektedir. Okulun etkinliklerine katılmada veli desteğinin istenen düzeyde olmadığı görüşünden hareketle, velilerin yukarıda değinilen konular paralelinde okul yönetimi ile iyi bir ilişki ve etkileşim içinde olmaları sağlanmalıdır.

Okul ortamı boyutundaki özelliklere ilişkin olarak öğretmenlerle yöneticiler arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna göre yöneticiler görev yapmakta oldukları okulların etkili okula ulaşma düzeyini öğretmenlere göre daha yüksek olduğunu düşünmektedir. Okul ortamı boyutunda; sınıf mevcutlarının azaltılıp derslik sayılarının artırılması yoluyla küçük gruplarla ders yapılması, tüm personelin takım ruhu düşüncesinde ve çerçevesinde çalışması Anadolu Liselerinin etkililiğini artırabilir.

Etkili okulun öğrenci boyutu ile ilgili bölümünde de yöneticiler öğretmenlere göre okullarının daha etkili olduğunu düşünmektedir. Veliler boyutundaki özelliklere ilişkin olarak, yöneticiler ile öğretmenlerin

görüşleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu çalışmanın genel sonuçları daha önceki yıllarda yapılmış; Rutter ve diğerleri'nin (1979), Balcı (1993), Sammons, Hillman ve Mortimore'un (1995), Şişman (1996), Zigarelli M., A. (1996), Lezotte'nin (2001), Baştepe (2002), Çubukçu ve Girmen (2006), Alamdar (2015) çalışmalarla uyum içerisindedir.

5. ÖNERİLER

Etkili okul ile ilgili yapılan çalışmalarda çıkarılabilecek öneriler; okul yönetiminde liderliğin, öğretmen, veli bunlardan etkilenen öğrencilerin yaşamında olumlu yönde çeşitli değişiklikler oluşturabileceği ve önemli olanın bu değişikliklerin eğitim ve öğretime yansıtılmasıdır. Başarılı yani etkili okullar, yapısal, müfredat, eğitim ve öğretim başarısı ve kültürel ve sosyal özellikler yönünden diğer okullara göre bazı farklı ve üstün özelliklere sahip olmalıdırlar. Zaten etkili okullar diğer okullardan farklı özelliklere sahip olmalıdırlar. Bu araştırma sonucuna göre bu özellikler, öğretimin kalitesini artırıcı girişimleri yansıtan yöneticisinin önderliği, kapsamlı öğretimsel odak anlayışı, eğitim ve öğretimde düzenli ve güvenli ılımlı iklim oluşturma, bütün öğrencilerin asgari düzeyde de olsa öğrenebileceği inancına sahip olma, velilerin okul ile işbirliği içinde olması başta gelmektedir. Etkili okul akımıyla birlikte yönetimle ilgili güç, otorite ve hiyerarşi gibi kavramlar büyük ölçüde azalmakta, öğretmen veli işbirliği içinde öğrenci okulun güçlendirilmesi, işbirliği, rollerin esnek olarak tanımlanması, işin ve gücün paylaşılması, hep birlikte iş yapma, öğrenci ve veli doyumunun öneminin artacağı ve artmaya devam edeceği ortamın oluşmasının sağlanmasıdır.

Etkili okul konusunda bundan sonra gerçekleştirilebilecek araştırmalar için öneriler; bu araştırma Ankara ilindeki Anadolu Liseleri ile sınırlı tutulmuştur, Türkiye'deki diğer illerde bulunan Anadolu Liselerinde uygulanabilir. Ankara ili Anadolu Liselerinde yapılan bu araştırma, öğretmen ve yöneticilerin yanı sıra veli ve öğrencilere de uygulanarak daha kapsamlı hâle getirilebilir. Aynı araştırma Genel Liseler, her türdeki Anadolu Liseleri (Anadolu Güzel Sanatlar, Anadolu Öğretmen Liseleri vb.), Fen Liseleri, Sosyal Bilimler Liseleri, Spor Liseleri ile Özel (Temel) Liselerde de uygulanabilir.

KAYNAKÇA

- Abdurrezzak, S. (2015). *Etkili okul ve okul liderliğine ilişkin öğretmen algılarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Akan, D. (2007). *Değişim sürecinde ilköğretim okullarının etkili okul özelliklerine sahip olma düzeyleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Alamdar, S. (2015). *Akademik başarıyı etkileyen faktörlerin etkili okul kavramı bağlamında incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aslan, Ş. (2014). *Anadolu liselerinde etkili okul kavramının yönetici ve öğretmen algılarına göre değerlendirilmesi (Batman ili örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Zirve Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Gaziantep.
- Balcı, A. (1991). Eğitim Yönetiminde Kuram ve Araştırma. *Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24 (2), 735-746.
- Balcı, A. (1993). *Etkili Okul*. Ankara: Erek Ofset Matbaası.
- Balcı, A. (1993). *Etkili Okul: Kuram, Uygulama ve Araştırma*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Balcı, A. (2001). *Etkili Okul ve Okul Geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayınevi.
- Barış, B. (2002). *İlköğretim okullarında uygulanan davranış yönetim politikalarının okul geliştirme sürecine etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Baştepe, İ. (2002). *Normal ve taşınmaz eğitim yapan resmi ilköğretim okul yöneticisi, öğretmen ve sekizinci sınıf öğrencilerinin okul (örgütsel) etkililik algıları*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Biltekin, T. (2013). *Ortaöğretim okullarındaki öğretmenlerin etkili okul algıları (Kayseri ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı, Kayseri.
- Çelikten, M. (2006). Kültür ve Öğretmen Meteforları. *Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 269-283.
- Çubukçu, Z., Girmen, P. (2006). Ortaöğretim Kurumlarının Etkili Okul Olma Özelliklerine Sahip Olma Düzeyleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 121-136.
- Diñsoy, B., Ş. (2011). *Ortaöğretim okullarının etkili okul olmasında okul müdürlerinin kültürel liderlik rolleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Girmen, P. (2001). *Ortaöğretim kurumlarının etkili okul özelliklerini karşılama düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Gökçe, F. ve Kahraman, P., B. (2010). Etkili Okulun Bileşenleri: Bursa İli Örneği. *Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23 (1), 173-206.
- Gümüşeli, A., İ. (1996). *İstanbul'daki ilköğretim müdürlerinin öğretim liderliği davranışları*. Yayınlanmamış Araştırma, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, İstanbul.
- İhtiyaroğlu, N. (2014a). Öğrenci Algılarına Göre Öğretmen, Öğrenci ve Öğretim Etkinliğinde Kalite Ölçütleri. *ODÜ, Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 4 (10), 33-39.
- İhtiyaroğlu, N. (2014b). Öğretmen Algılarına Göre Öğretmen, Öğrenci ve Öğretim Etkinliğinde Kalite Ölçütleri. *Siirt Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (1), 1-13.

- Kaplan, F. (2008). *Anadolu liselerinin etkili okul olma özelliklerini karşılama düzeyi (Ankara ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Kaya, Y. (2015). *Okul paydaşlarının görüşlerine göre etkili okul geliştirme (Şahinbey ilçesi örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Keleş, B. (2006). *İlköğretim okullarının etkili okul özelliklerine sahip olma dereceleri hakkında öğretmen görüşleri (Çorum ili örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kuşaksız, N. (2010). *Öğretmen görüşlerine göre ilköğretim okullarının etkili okul özelliklerine sahip olma düzeyleri (Üsküdar ilçesi örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Karasar, N. (2004). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın.
- Lezotte, W., L. (2001). *Revolutionary and Evolutionary: The Effective Schools Movement*. <www.effectiveschools.com> (Temmuz 2007).
- Memduhoğlu, H. B., Karataş, E. (2017). Öğretmenlere Göre Çalıştıkları Okullar Ne Kadar Etkili? *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi - Journal of Educational Sciences Research*, 7 (2), 227-244.
- Özden, Y. (2010). *Eğitimde Yeni Değerler (8. Baskı)*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Rutter, M.; Maughan, B.; Mortimore, P. ve Ouston, J. (1979). *Fifteen Thousand Hours*. Somerset: Open Boks.
- Sammons, P., Hillman, J. & Mortimore, P. (1995). *Key Characteristics of Effective schools: A Review of School Effectiveness Research*. Report by the Institute of Education, University of London: Office for Standards in Education [OFSTED].
- Şişman, M. (1996). *Etkili okul yönetimi. İlkokullarda bir araştırma*. Yayınlanmamış Araştırma Raporu, Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Eskişehir.
- Şişman, M. (2011). *Eğitimde Mükemmellik Arayışı Etkili Okullar (2. Baskı)*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Taylor, B., M., Pearson, P.D., Clark, K. F. ve Walpole S. (1990). *Effective Schools/Accomplished Teachers*. The Reading Teacher, 99-101.
- Türker, Y. (2010). *İlköğretim okullarının etkililik düzeyleri ile örgüt sağlığı arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Yılmaz, V. (2006). *İlköğretim okullarının etkili okul özelliklerine sahip olma düzeyleri (Düzce ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Zigarelli, M., A. (1996). An Empirical Test of Conclusions From Effective Schools Research. *Journal of Educational Research*, 90-2, 103-111.